

Zenginliğe Giden Yol*

Neredeyse bütün insanlık tarihinde, ekonomik ilerleme bir hayat süresi içinde hissedilemeyecek kadar yavaş seyretti. Asırlar boyunca yıllık ekonomik gelişme oranı 0'la başlayan tek basamaklı (0,.....) bir orandı. Büyüme olduğu zaman bile, bu, büyüme döneminde yaşayan kimselerin hissedebileceği bir şey değildi. Hatta geriye dönük olarak dahi büyümenin farkedilmesi zordu, çünkü büyüme (bugün taşıdığı anlamda) hayat standartlarında yükselme biçiminde belirmezdi; sadece nüfusta hafif bir artış olarak tezahür ederdi. Milenyum boyunca geriye gittikçe ilerleme, dar bir azınlık hariç, bütün insanlar için şu anlama geldi: Asgari yaşama seviyesinde hayatını, varlığını sürdürmenin mümkün hale gelmesi.

1070'lerden itibaren tarihin demir kanunu kırıldı. Büyüme gibi hissedilemeyecek kadar yavaş ve önceden olduğu gibi yalnızca çiftçilikle sınırlı olmaktan çıktı. İnsanların verimliliğindeki yeni artış şaşırtıcı derecede genişti, sadece nüfusta daha evvelden hayal edilmesi mümkün olmayan 7.5 katlık bir artışı mümkün kılmakla kalmadı, bütün Batı dünyasında sıradan insanların hayatını baştan başa değiştirdi.

Bu büyüme dalgasının sebebi endüstrileşmeydi. Endüstrileşme sayesinde maddî refah geçmiş 250 yılda daha önceki 10,000 yıldıkinden daha fazla yükseldi. Büyüme in-

sanları öylesine şartlandırdı ki Batılıların çoğu şimdi hayat standartlarının her yıl otomatik olarak büyümesini bekler ve bu gerçekleşmezse bir şeylerin yanlış olduğuna hükmeder hale geldi. Bir zamanlar mucize olarak kabul edilecek şeyleri şimdi garanti görme eğilimi değişimin ölçüsüdür.

Ne, Niçin, Orada, Şimdi?

Ne oldu? Niçin belirli bir zamanda, belirli bir yerde, Batı Avrupa'da ve onun Amerika uzantısında oldu? İlk sorunun cevabı açık: Teknoloji doğdu. Fakat bu bize fazla bir şey söylemez: "Daha iyi teknoloji" "ekonomik büyüme" ile aynı şeydir. Asıl önemli soru, "niçin?" sorusudur. Bu teknolojik canlanmayı ne başlattı ve niçin Batı Avrupa'da ve o zaman diliminde başlattı?

Bir teori şudur: Teknoloji bilgi tarafından, özellikle bilimsel bilgi tarafından teşvik ve sevk edilir. Bilgi kümülatif (birikimsel)dir. Bir kere varoldu muydu, bir daha varlığı ortadan kalkmaz. Dolayısıyla, keşif üstüne keşifle adım adım yürüyen bu bilgi birikim süreci, içsel-yapısal bir hızlanma eğilimine sahiptir ve bu yüzden kendi kendini pekiştiricidir. Belirli bir ciddi bilgi birikimi var olduğu zaman, istikbaldeki birikme hızı keskin bir şekilde artar, zira farklı bilgi dalları arasındaki

daha önceden bilinmeyen-hatıra gelmeyen bağlardan istifade edilir ve her bir gelişme yeri fırsatlar-imbânlar yaratır. Eğer bu teori doğrusa, o zaman insanlık tarihinde bir teknolojik kalkış noktasının tarihin bir döneminde ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Öyleyse, bu teknolojik kalkış niçin 18. asır Avrupa'sında ortaya çıktı? Bu görüşe göre, bunun sebebi bilimsel ön şartların orada mevcut olmasıydı. Avrupa'da bilim 17. asırda -Galileo ve Newton'un, Hooke ve Huygens'lerin çağında- çiçek açtı. Bu insanlar ve diğer bazıları, dikkat edin, bilim adamı oldukları kadar teknolojik icatlar yapan mucitlerdiler de. Matematik ve astronomi bilgini olan Galileo teleskopları ve diğer bazı aletleri yaptı. Elastikî yapıların esnemesi ve tazyiki yasasını bulan ve parlak bir fizikçi ve kimyacı olan Hooke bir hava pompası geliştirdi ve saatler için denge zembekleri icat etti. Huygens, bir matematikçi ve fizikçi, sarkaç (pendulum) saatini icat etti ve bir tür içten-yanmalı (yakıt olarak barut kullanan) motor türü teklif etti. Genel olarak teknolojiyi küçümseyen Newton bile deniz sektantı (sextant) geliştirmeye çalıştı ve yansıtıcı teleskopları icat etti.

Matematik ve mekanik bir araya geldi. 17. Yüzyılın sonunda anlama-kavrama ve tatbikat birleşti. Bilgi iyice gelişti ve yayıldı. Teknolojik devrimin entelektüel temelleri hazırды.

Atmosfer baskısının keşfi, muhtemelen, daha önceki bir bilimsel bulgunun hayatî bir teknolojinin doğmasına nasıl katkıda bulunduğu en iyi göstergesidir. Söz konusu teknoloji, neredeyse tek başına, endüstri devriminin itici gücüdür: Buhar makinesi. Evangelista Torricelli ve Otto von Guericke, atların aralarındaki hava boşaltılmış ve birbirine iliştilmiş iki yarım küreyi birbirinden ayırmakta başarısız kaldıkları meşhur açık deneyiyle atmosferin varlığını gösterdi. Çok sayıda başka insanlar da bu atmosferik gücü bir enerji-güç kaynağı olarak kullanmanın imkânlarını araş-

tırmaya başladı. Bir asırlık ilerleme ve tekrarlamalardan sonra sonuç, James Watt'ın 1774'te tam olarak üretilmesine başlanan meşhur buhar motoruydu.

"Bilim teknolojiye yol açtı" teorisi akla yakın, makul bir teoridir. Bu teorinin bir çok parçası şüphe edilmeyecek tarzda doğrudur. Lâkin, bugünkü haliyle her şeyi açıklamaya muktedir değildir.

Endüstri devriminin tarihinde merkezî bir yer işgal etmesine rağmen, atmosferik baskı ve buhar makinesi temsil edici olmaktan uzaktır. 19. Asrın sonlarına kadar teknolojik gelişme genelde bilimsel ilerlemeye dayanmadı. 1750 ile 1860 arasındaki şaşırtıcı icat dalgasını ortaya çıkaran mucitlerin pek azı bilim adamıydı, çoğu ya pek az bilimsel eğitime sahip olan ya da hiç bilimsel eğitim görmemiş olan ustalar veya mühendislerdi. Onlar, bilim adamı değil kendilerine benzer pratik tiplerin (insanların) omuzlarında duran sağduyulu, meraklı, enerjik ve geniş hüner sahibi insanlardı. Hedefleri, Watt'ın kendi gayretleri hakkında söylediği gibi, anlamak değil daha iyi (ve yine Watt'ın vurguladığı üzere) daha düşük maliyetle işleyen makineler yapmaktı. Ve hatırlayınız ki, bunda başarılı olan her bir kişiye karşılık, belki yüz kişi, büyük para ve zaman harcayarak benzeri teşebbüslerde bulunuyor ve bu teşebbüsler başarısız oluyordu.

Bu durum, 18. yüzyıldaki bütün endüstriler için geçerliydi. 1750'den sonraki 100 yıl boyunca, gemi yapımında, madencilikte, metalürjide, tekstilde, yiyecek işlemede ve makine aletlerindeki radikal icatlar bilimsel atılımların değil, tecrübe ve hüner geleneğinin rehberliğindeki bıkmaz-usanılmaz deneme-yanılmaların meyvesiydi. İngiliz ekonomisini Arkwright'ın dönme makinesinden (çıkırık) Crompton'un sarma makinesine dönüştüren pamuk ipliği sarma teknolojisindeki gelişmeler bilimi beklemiyordu. Bilimin etkisi söz konusuysa, bu teknolojiler on yıllar hatta yüzyıl-

lar önce icat edilmiş olabilir.

19. yüzyılın başında bir Fransız, Nicolas Appert, kaynatılmış ve havayla teması kesilmiş şişelerde besinlerin muhafaza edilebileceğini keşfetti. Sonraki 20 yıl içinde metalle kaplanmış konserveler kullanıma girdi. Bu, şehir hayatının gelişmesi açısından hayati bir icattı. Fakat ne Appert ne de başka herhangi bir kimse Appert'in yönteminin niçin işe yaradığını bilmekteydi; ancak 1873'te Louis Pasteur kaynatılan besinde mikro-organizmaların rolünü keşfetti. Önce iş, ilham ve şans işleminde daha sonra kimya devreye girmektedir.

1860'tan sonra veya o civarda önce tedricen daha sonra daha hızlı şekilde bilim daha büyük bir rol oynamaya başladı. Kimya ilk endüstriyel bilimdi. Kısa süre sonra, kimyasal fenomenlerin daha iyi anlaşılması yeni endüstri tekniklerinin ve daha önemlisi yeni maddelerin ve bütünüyle yeni eşyaların yolunu açtı. Fiziğin bir endüstri bilimi haline gelmesiyle daha şaşırtıcı gelişmeler ortaya çıktı: Elektrik ve telekomünikasyon. Bu sahalarda dikkate değer bir kimse olan Thomas Edison bir geçiş dönemi adamıydı. Bir bilim adamı olarak değil, bir telgraf operatörü olarak eğitilmişti. 1876'da New Jersey'de, Menlo Park'ta efsanevi "icat fabrikası"nı kurdu, bilim adamları kiralamaya başladı ve onları endüstriyel problemleri çözmeye sevk etti. Bu ilk endüstriyel araştırma laboratuvarıydı, böylece modern laboratuvar kalıbı ortaya çıkmıştı.

Bir Zamanlama Problemi

Ancak şu gerçek halâ ortadadır: İnsanlığın çoğunluğunun içine saplandığı binlerce yıllık ekonomik durgunluk ile modern hızlı icat ve büyüme çağı arasındaki kesin kırılma (geçiş) tam olarak bilimin teknoloji için kullanılmasından bir asır önce meydana geldi. Dahası, Batı bilimi 17. Asrın başlangıcında öbür toplumların önemli ölçüde önüne geçmişti, ama o günlerde Batı öbür toplumlardan daha zengin değildi. Batı'nın büyümesinde gerçek bir yük-

selme dalgasının ortaya çıkması için 150 yıl daha geçmesi gerekecekti.

Parlak günlerinde Antik Yunan bilimde üstündü. Fakat Aristotle ve öğrencilerinin bilgisi ekonomik alanda asla uygulanmadı. Romalılar geleneği sürdürdü. Erken Ortaçağ Avrupa'sının barbarlarından çok daha ileride olarak, Romalılar, bugün pek çok kimsenin üçüncü dünyada ve Doğu Avrupa'nın eski komünist ülkelerinde büyümenin ön şartları olarak gördükleri şeyi -fizikî altyapı ve hukukun egemenliği- tesis ettiler. Mamafih, teknolojik icat bakımından Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonraki beş veya altı "karanlık" çağ boyunca İmparatorluğun en parlak devirlerinde olduğundan daha fazlası kazanıldı. Bir örnek: Ortaçağın ilk dönemlerindeki en önemli icatlardan biri, atlar koşuldukları arabayı belirli bir seviyede kuvvetle çektiklerinde onları neredeyse yarı boğulma durumuna getirmeyecek olan at hamuduydu. Olgun- sofistike Romalılar bu handikabı ve onunla beraber gelen zayıf (kırılgan) arabaları ve ağır taşıma imkânlarından mahrumiyeti asırlar boyunca kabullenmek zorunda kalmışlardı.

Fakat, bütün bunlardan daha büyük bir muamma vardır: 1400'den sonra Çin'in ekonomik yönden gelişmemesi. Başka bir açıdan, bu, bilim ve teknolojinin müstahkem, kendi kendini sürdüren, doğal olarak kendiliğinden hızlanan bir daire teşkil ettiği görüşüne en büyük darbeyi indirmektedir.

15. yüzyılın başlangıcında Çin'in bilimde olduğu gibi teknolojiye de üstünlüğü göz kamaştırıcıydı. Ekonomi endüstrileşmenin hududundaydı. Çiftçilik teknolojik olarak ileriydi, gelişmiş hidrolik mühendisliğini, hünerli sabanları ve diğer aletleri, değişik doğal ve sunî gübreleri ve dikkatle vesikalanmış veteriner ilaçları kullanmaktaydı. Yüksek ısı fırın gerektiren demir dökümü işlemi Çin'de M.Ö. 200'de başlamıştı; Avrupa'da ise bundan 1500 yıl sonra başladı.

Çin, kağıdı, kağıt fikrinin Batıya ulaşmasından bin yıl önce icat etti. Batı Avrupa'da ortaya çıkmasından dört asır önce, 8. asırda, matbaayı bulmuştu ve baskı işlemi yapıyordu. 11. yüzyıla gelindiğinde ise Çin'de baskı işleminde bir tür hareketli harfler kullanılmaktaydı. Avrupa'lı Johannes Gutenberg asırlar sonra matbaa fikrine (ve onun metal türüne) ulaştı. Daha ilginç, Çinliler, 200 yılları civarında, Avrupa'da 12. asra kadar kullanılmamış hoş bir icat olan tek tekerlekli el arabasını düşünmüştü. Ve ortaçağ Avrupa'sının hayal ettiği atları boğmayan at hamudu Çin'de M.Ö. 250'de kullanılmıyordu. Bunlara patlayıcıları, gemi dizaynını, saat yapıcılığını, silah yapımını ve diğerlerini de ekleyince, liste sonsuz görünür.

Sonra, 1400'ü izleyen zamanlarda, Çin'in teknolojik ilerleyişi yavaşladı. 1600'de Çin Batı Avrupa'nın gerisine düşmüştü. 1800'e gelindiğinde açık iyice genişlemişti. Çinlilerin atmosfer baskısını Batı'dan önce anladığı söylenmektedir, fakat buhar makinesi geliştirememişlerdir. Dönen teker Çin'de aşağı yukarı Avrupa ile aynı zamanda belirdi; fakat Avrupa'ya dönen maçunayı ve endüstriyel tekstil üretimini kazandıran olgunlaşmalar-detaylar Çin'de ortaya çıkmadı. Bazı durumlarda vuku bulan şeyler durgunluktan kötüydü: Fikirler kayboldu. Su Song'un 1086'daki "büyük kozmik makine"si -13 metre yüksekliğinde, su enerjisi ile çalışan, zamanı ve ayın ve gezegenlerin konumlarını izleyen mufassal saat- 16. asra gelindiğinde unutulmuştu.

Kısaca, bilim ve teknoloji ilerleyebilir ve sonra durabilir. Aynı İslamî bilimlerde de oldu; 1200'lere kadar büyük bir gelişme gösteren İslamî bilimler daha sonra durakladı. Batı Avrupa'da 17. ve 18. yüzyılda olan ve daha öncesinin Batı Avrupa'sında, 1400'den sonra Çin'de veya 1200'den sonra İslam dünyasında olmayan şey neydi?

Soru iktisat tarihçileri tarafından hararetle tartışılmaktadır: Tek başına en önemli rolü oy-

nayan faktörün ne olduğu konusunda bir uzlaşma yoktur. Fakat bütün faktörler arasında geniş ve birbiriyle örtüşen üç faktörün diğerlerinden farklı olduğu yolunda yaygın bir anlayış vardır: Değerler, siyaset ve ekonomik kurumlar.

İlerlemenin Temelleri

Ekonomik büyüme bir ekonomik değişim sürecidir. Dolayısıyla, eğer toplum zenginleşecekse (fetih yoluyla zenginleşmek hariç) bir değişim isteği (iştahı) en azından değişimle birlikte yaşamaya hazır olma iradesi zarurîdir. Bu Çin'in geride kalışını açıklamaya yardımcı olur. Çinli elitler istikrarı her şeyin üstünde görmüştür. 15. yüzyıla kadar sosyal düzen teknolojik ilerlemeyle hayli iyi şekilde uzlaşabilirdi. Endüstrileşmenin ilk safhalarında gerekli hızlı ve derin değişimler bir başka meseleydi. Çin'in yöneticileri çoğu zaman değişikliği engellediler: 15. yüzyılda uzun deniz seyahatine dayalı ticaret girişimlerini durdurdular, ticareti ve gemi yapıcılığını boğdular.

Değişime hazırlık lüzumlu değerlerden yalnızca biridir. Elde etme arzusu -dünya mallarına bir ilgi, manevî şeyler yanında maddî şeylere de saygı, tabiatı insanın yararı için kullanma arzusu bir diğeri. Mamafih çıplak iştah (açgözlülük) faydalı değildir. Büyüme yatırım gerektirir- ve yatırım tasarrufun (harcamamanın) mükâfatıdır. Adam Smith'in övdüğü münevver şahsî-çıkarcı, ihtiyat ve sabırla zenginlik arzusunu birleştirir.

Büyüme aynı zamanda cömertliğin (selflessness) bir başka türünü gerektirir. Modernleşen bir toplum evlerde, köylerde, kasabalarda, bölgelerde ve ülkelerde kendi kendine yeterlikten uzaklaşmalı, uzmanlaşma ve ticaret yoluyla bunların her seviyesinde karşılıklı etkileşime yönelmelidir. Bu ise, münevver kişisel-çıkarcı ahlakî bir unsurunu kapsamasını gerektirir. Güven olmaksızın ve insanların şahsiyetine saygı gösterilmeksizin ticaretin tekerleri dönmez.

Bu, karmaşık bir harmandır. Mamafih, kısmen din sayesinde, Batı, diğerlerinin üstünde

olan bir değerler sistemi geliştirmiştir. Öyle görünüyor ki diğer gelişmeler ekonomik büyümeyi daha az teşvik ediciydi. Mesela, Antik dönemin yönetici elitleri askerî başarıya ve entelektüel kazanımlara her şeyden daha fazla değer verdi, dünyevî kazanma ve harcama işi şeref bakımından onların altında görüldü. Çin'in yöneticileri de, kendi yollarında ve tarzlarında, ekonomik ilerlemeyle aynı derecede ilgisizdiler.

Şüphesiz Batılı elitler de zaman zaman değişime direndiler. Fakat bu noktada politika devreye girdi. Yöneticiler daima rakiplerini gözetmekteydi. Geride kalan 1500 yıl boyunca bir bütün olarak tüm Avrupa'ya hiçbir üniter sistem empoze edilmedi. Roma İmparatorluğu ve Çin tam tersi bir pozisyonu işgal etti.

Çin'in yöneticileri bazı ilerlemeleri yasaklayabilir ve yasaklarına itaat edilirdi. Avrupa rejimleri de bu tür şeylere teşebbüs edebilirdi. Bazıları etti: Floransa 1299'da bankerlerin Arapça sayıları kullanmasını yasaklayan bir ferman yayımlandı. 1397'de Köln şehri yönetimi, şehirdeki terzilere makineleri kullanmamayı emretti. 1579'da şerit dokuma tezgahının icadından sonra Danzig şehri konseyi mucidin boğulması talimatını verdi. Fakat bütün bu çabalar boşunaydı ve başkaları yanında çaba sahiplerine de zarar vericiydi. Ekonomiye zarar veren her kural o kuralı yapan (koyan) devlete de zarar verdi, çünkü öbür devletler ekonomik bakımdan daha münevverdi. Avrupa'da devletler arasındaki hasımlık ekonomik büyümeye muhalefet eden çıkarları aşındırdı, yıprattı.

Bu plüralist ortamda büyümeyi teşvik edici kurumlar tadrîcen şekillendi. Her bir devlette, çeşitli baskılar sonucunda, ekonomik alan siyasî kontrolden ayrıldı. Kral Yurtsuz John ile İngiliz baronları arasındaki tartışmayı-ihtilafı sona erdiren 1215 tarihli Magna Carta, mülkiyetlerinin keyfî biçimde taht tarafından müsadere edilmesinin önüne geçmek suretiyle, tebaanın mülkiyet hakkını tesis etti. Magna Carta aynı zamanda hem İngiliz, hem yabancı

tüccarlara himaye-koruma sağladı. "Mülkiyet hakkı"nın yeni bir türü ilk defa tanındı.

Sonraki birkaç asırda, bu, yavaş yavaş, daha az önemli olmayan bir plüralizm türünü besledi. Ekonomiyle siyasetin ayrılmasının hayatî bir veçhesi, üreticilerin (en başta çiftçi ve tüccarların) başarılarının meyvelerinin bir kısmını muhafaza edebilmeleri idi. Rekabet ve icat için teşvik işbaşındaydı (devredeydi). Çin'de tam tersine, devlet uzun süredir merkezî, hükmedici bir ekonomik rol oynamaktaydı ve yenilik taraftarları genellikle, büyümede bir katkuları olmayan memurlardı. Çin'de ve İslam dünyasında mülke keyfî el koyma ortak bir tatbikat olarak kaldı; gerçekte, tüccarların çok zengin olması yasaklanmıştı. Ancak, Batılı yöneticiler keyfî para toplamanın yerine vergileri koyarak daha fazla para toplamayı becerdiler. Ekonomileri büyüdükçe vergi toplama zeminleri de büyüdü. Hukuk yönetimli vergileme, hem yöneticiler hem tebaa için, keyfî el koymadan daha iyi bir malî teknoloji olduğunu kanıtlandı.

Bir sürü yenilik bunun ardından geldi ve temel bir hak olan mülkiyet hakkını yaydı ve daha açık hale getirdi: Sözleşme hukuku, patent hukuku, şirketler hukuku vd. Zamanla bu sahiplikte, hacimde ve organizasyon biçiminde- çok farklı ekonomik girişim türlerinin hızla doğmasına yol açtı. Bu organizasyonel çeşitlilik gelişmiş Batı ekonomilerinin alâmetidir. Burada plüralizmin bir diğer biçimi ortaya çıkar: Hükümetlerin kendi aralarında ve üretici ve tüccarların da kendi aralarında rekabet etmeleri gibi, farklı ekonomik organizasyon biçimleri de kendi aralarında rekabet etti. Sonuç büyüyen-gelişen teknolojik ilerleme çağında tarihteki bütün diğer sosyal mucitlerden daha etkili bir sosyal çerçeveydi.

Ve Sonrası

Hızlı ekonomik gelişme bir kere başladıktan sonra bir daha durur mu? Nükleer savaş, yüzüne düşen meteorlar (asteroid), insan eseri

çevre felaketleri ekonomik gelişmeyi olumsuz yönde etkileyebilir. Bu riskler bir tarafa, tarihî perspektiften bakıldığında, 250 yıllık süratli ilerleme, bu konuda bir sonuca varmaya yetecek kadar uzun bir süre değildir.

Büyümenin aynı tempoda devam edeceğinden şüphe etmemize yol açacak bir sebep, teknolojinin sınırının bilimin sınırına çok yaklaşmış olmasıdır. İcat edilmeyi bekleyen daha az sayıda "tekerlekli araba" var. Diğer taraftan bilimin ilerleyişli bugün özellikle yararlı görünmektedir. Teknolojinin terminolojisiyle

konusarsak, interneti ve genetik mühendisliğinin geleceğini düşünün. Değerler, politika ve kurumlar müsaade ettiği sürece rekabet müşevviki uzun bir müddet daha gelişmesini sürdürecektir. Eğer böyle olursa teknolojik ilerlemenin akışı da sürecektir ve teknolojik ilerlemenin geride bıraktığımız 250 yılda olduğu gibi gelecek 250 yılda da insan hayatını geliştirmeye kanalize edilmemesi için herhangi bir sebep yoktur.

* "The Road to Riches", *The Economist*, January 1st 1000-December 31st 1999, s. 10-12 .

Çeviren: Atilla Yayla

A t i l l a Y a y l a

Özgürlük Yolu: Hayek'in Sosyal Teorisi

F. A. von Hayek çok yönlü filozoflar halkasının
20. yüzyıldaki en önemli isimlerindedir.

Yetmiş yılı bulan yazı hayatı boyunca ortaya çıkardığı eserler
adeta tek başına bir kütüphane teşkil etmektedir.

Hayek 1950'lere gelindiğinde artık "öldü-bitti" gözüyle bakılan liberal düşünce
geleneğini yeniden canlandırmıştır. Yirminci yüzyılın son on yılı içinde
meydana gelen "liberalizm ve demokrasi devrimi"nin en büyük mimarı Hayek'tir.

Hayek'in, zamanımızda insanlığın karşılaştığı
hemen hemen bütün sosyal, siyasal, ekonomik sorunlarla
ilgili olarak söyleyeceği şeyler vardır. **Özgürlük Yolu: Hayek'in Sosyal
Teorisi** bu ilginç fikirlerden bir demet sunmakta ve alışılmış kalıpların,
moda fikirlerin rüzgârına kapılmak, onların esiri olmak istemeyen kimselere
Hayek'in fikir dünyasına girme yollarını açmaktadır.

Liberte Yayınları Tel: 312. 2308703